

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՏԱՐՈՆԻ ԱՇԽԱՐՀ, Պատկերներ ու Պատմումներ.— Գեղամ ՏԵՐ Կարապետյան (Գեղամ), Փարիզ, 1931, էջ 340. — Ն. Գ. Բ. Մանեգար, Թիւ 3:

Հատորիս հեղինակը մին է գաւառացի մեր յայտնի գրագէտներէն: Ծնած է 1865 ին Մշոյ Դաշտի Խէյբիան գիւղը: Զաւակն է Տ. Կարապետ քահանայ Տ. Կարապետեանի, որուն խնամքին տակ ստացած է իր նախնական կրթութիւնը: Ապա Մշոյ Ս. Կարապետ Վանքի ժառ. Վարժարանին աշակերտած է մօտ եօթը տարի, և 1883 ին աւարտած է դպրոցական չրջանը: Յետոյ երկու տարիի չափ ալ էջմիածնի Դէորդեան Շեմարանին մէջ մնացած է, և առանց դատընթացքը աւարտելու Մուշ վերադառնալով մտած է հանրային կեանքի ասպարէզին մէջ:

Հոս Գեղամի բազմակողմանի գործունէութենէն գրչի մշակի մասը միայն կը բաւէ ներկայացնել: Տակաւին իր պատանի հասակէն սկսած է գրել ան, և շատ բեղուն արտադրող մը եղած է: Գեղամ մշակած է բազմաթիւ ճիւղեր, և գնահատելի արդիւնաւորութեամբ: Ունի բանասիրական, պատմական, ազգագրական և վիպական արժէքաւոր գրութիւններ, տըպուած կամ անտպ: Իր գլխաւոր երկերն են. Մշոյ Դաւառական Լեզուի Բառեր, Յիշատակարաններ, Մշոյ Մարտահար Ս. Կարապետ, Ապրիլեան Կոտորածը, Հոգային Հարցը, Տիրացուն և Ժամկոչը, և շատ մը յօդուածներ, ցրուած այլեայլ թերթերու մէջ: Ներկայ հատորը կը բովանդակէ մէկ մասը Գեղամի պատկերներուն և պատմութեան քննարկներուն:

Սոյն գրքին պարունակած բոլոր գրուածներուն մէջ առհասարակ կը զգացուի հայրենասէր և ժողովրդասէր սրտի մը ազնիւ բութախումբ: Հայ գեղջուկ կեանքին պատկերները, զոր կուտայ ան գունագեղ գրչով մը, յաճախ տխուր են և ցաւազին, և քիչ անգամ միայն կան տեսարաններ, որոնք մարդը մտովի կը փոխադրեն գիւղացիի մը խոնարհ խրճիթը, ուր ան կը վայելէ պահ մը, պարզ, բնական և անմեղունակ կեանքի մը հրապոյրներուն քաղցր թովչութիւնը:

Հայ ազգագրութեան և ռամկավարութեան համար պիտանի բաւական հում նիւթ կը պարունակէ այս հատորը: Կըրնանք թուել այդ կարգի յօդուածներուն

կարեւորները. Թղրաքաց, Գուրանն ու Անսարանը, Հովիւ Կարօն, Մեր Կարապետացիներն ու իրենց Պաշտպան Սուրբը, Տնակի Մարտի, Կարն-Աղբիւր և Մասն-Աղբիւր, Գեղացիի Նախապաշարուն, Վեցհազարեակն ու Թղրաքար Մարտի:

Գրքին շատ յատկանշական կողմերէն մին է իր լեզուն: Մշոյ գաւառաբարբառին յատուկ բառեր և ոճեր մեծ առատութեամբ կը գտնուին գրեթէ ամէն գրուածքի մէջ: Ասոնցմէ շատերը գեղեցիկ և ընտիր են իսկապէս և կ'արժէ որ ընդհանրանան: Իր կիրարկած գաւառիկ բառերու մեծ մասին բնականաբար անձանթ է հառարակ հայ ընթերցողը: Այս պարագան նկատի առնելով Հրատարակիչները գովելի պաշտօնարն ունեցած են հատորիս վերջը կցելու Բացատրական Բառարան մը, որ անհրաժեշտութիւն մըն է գրուածներուն հասկըցողութեան համար: Հարկ է դիտել տալ սակայն որ Բառարանը փափաքուածին չափ լիակատար չէ: Ատկէ զատ ունի մէկ երկու թերութիւններ, զորս կարելի էր առանց մեծ դժուարութեան դարմանել: Զորօր. նոյն գրով սկսող բոլոր բառերը պարզապէս իրարու ետեւէ գրուած են փոխանակ կանոնաւոր այբուբենական դասաւորութեամբ շարուելու: Դարձեալ, բնագիրին և բառարանին մէջ կարգ մը բառերու ուղղագրութիւնը միօրինակ չէ, մինչդեռ գրքին բառադիտական արժէքին տեսակէտով կարեւոր պայման մըն է այդ: Ահաւասիկ քանի մը օրինակներ. հերդեցունց (էջ 30), բառ. հերքեցունց. պրընխոտ (36), բառ. պրնխոտ. զորեցւոր (37), բառ. զորեցւոր. փեճ (38), բառ. փեճ. պրըխսալ (55), պրըրխալ (88), բառ. պրըխսալ. գաղչտել (76), բառ. գաղչտել. ճանպրուկ (109), բառ. ճամպրուկ. թաճ (133), բառ. թիճ (տաճ). և այլն:

Ն. Գ. Բարեկամներու ձեռներէցութեամբ հրատարակուող մատենաշարին նախընթաց հատորներուն առթիւ Սիւնի մէջ արդէն մատնանիշ եղան այն բազմաթիւ առաւելութիւնները, որոնք յատկանիշը կը կազմեն սոյն շարքին: Զանոնք հոս դարձեալ թուելու հարկ չենք տեսներ: Ներկայ հաւաքածոն ալ մնայուն արժէք ունեցող երկ մըն է, և յանձնարարելի է բոլոր գըրասէրներուն:

Ն. Վ. Պ.